

BAGI KITTI

Nők a Magyar Honvédségnél

Women at the Hungarian Army

Absztrakt

Manapság egyre gyakoribb, hogy a nők férfias hivatást választanak maguknak. Magyarországon évről-évre emelkedik azoknak a nőknek a száma, akik a Magyar Honvédségnél szolgálnak. A Honvédségben kisebb mértékben van jelen az előítéletesség, mint a társadalom más területein. A nők számára nincs olyan beosztás, amelyet ne tölthetnének be.

Abstract

Nowadays to choose masculine profession is becoming more common among women. The number of the women who work in the Hungarian Army is rising by year-to-year. The prejudice is smaller in the army than in the other parts of the society. There is no post that can not be filled by women.

A nők tömeges belépése a fegyveres erőkhöz a második világháború óta a legjelentősebb változás a katonaság történetében. Történelmi források tanúsága szerint a 14-19. században a nők magától értetődően hozzátartoztak a szárazföldi hadseregek tarka képéhez. Nélkülözhetetlen szerepet tölthettek be az ellátás és gondozás területein. Több mint négy évszázadon át kísérői voltak a haderőknek, sokan közülük férfiruhát öltöttek és a fegyveres harcokból is aktívan kivették a részüket. Az egyre erősödő állami kizáró törekvések ellenére, amelyek a 18. századtól egyértelműen a haderők tisztán férfiintézményekké alakítását tüzték zászlajukra, a nők még hosszú ideig hozzátartoztak az európai hadseregekhez.

A harcos katona máig élő férfimodellje a 18-19. század terméke. Az első dokumentumok, amelyek bizonyítják a nők kizárására való törekvést az európai fegyveres erőkből, azok a 16-17. századi katonai forradalom utáni időszakból eredeztethetőek. Bár a 19. században a nők kizárása a fegyveres erőkből sikeresen befejeződött, a különböző harccselekményekben – mint ahogyan ma is – továbbra is aktívan részt vettek.[1]

Sztereotípiánkban az rögzült, hogy a háborúban való részvétel férfi dolog. A nők mindig részt vettek a harcokban, a háborúkban, de bármilyen fontos szerepet is teljesítettek, nem tekintették őket egyenlőnek a férfiakkal. Főként kiegészítő szerepet játszottak és támogatták a férfiakat. Így volt ez az 1945 utáni Magyar Néphadseregben is, ahol szakszolgálati beosztásokban alkalmaztak hölgyeket, főként egészségügyi, ügyviteli, logisztikai, személy-

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2014. VII. évfolyam 4. szám

ügyi, pénzügyi adminisztratív területeken, az oktatás, képzés, térképészet, számvitel területén. A nők „mint a szocialista társadalom megbecsült tagjának” egyszerre kellett helytállnia a munka és a család frontján.[1] Magyarországon már 1945 előtt is voltak katonanők, majd a háború után az újonnan felálló hadsereg már szélesebb körben alkalmazott önkéntes katonanőket. Később ezt a lehetőséget megszüntették, és csak az 1950-es években tették ismét lehetővé a nőknek, hogy hivatásos katonák legyenek. Az 1956-os forradalom után megint szüneteltették a nők felvételét a hadseregbe, majd az 1960-as években újból vállalhattak a nők katonai szolgálatot. A nők hadkötelezettség szerinti összeírása 1985-ben kezdődött meg Magyarországon.¹ A '90-es évek közepétől a legalább érettségivel rendelkező nők számára lehetővé vált a beöltözés. 1994 volt az az év, amikor a katonai felsőoktatás megnyitotta kapuit a nők előtt, és így az első katonanők 1998-ban le is tették az esküjüket a Kossuth-téren. Az elmúlt 20 évben a magyar katonák egyre veszélyesebb helyeken, egyre összetettebb feladatokat oldottak meg. Az MH már nemcsak a katonai, hanem a politikai és gazdasági biztonság dimenzióiban is helytáll. A felhalmozott tapasztalatokat fel kell dolgozni, be kell építeni az oktatásba, a kiképzésbe és elsősorban az ország- és kollektív védelmi feladatok ellátásába. A komplex környezetben, a humán térben végrehajtandó feladatok sikere érdekében növelni kell katonáink „civil érzékenységét”, társadalomtudományi ismereteik alkalmazását. [2] Magyarországon katona bárki lehet, aki betöltötte a 18. életévét, valamint a szolgálatra egészségi, pszichológiai és fizikai szempontból alkalmas a 7/2006. (III. 21.) HM rendelet alapján.²

Hazánkban egyre inkább emelkedik azoknak a nőknek a száma, akik a hivatásos katonai karriert választják a nőiesebb foglalkozások helyett. A katonanők többsége a rendkívüli pszichikai és fizikai megpróbáltatások ellenére sem riadnak vissza a hadseregtől, mivel bizonyítani akarják, hogy képesek eleget tenni a férfiak tűrőképességét is gyakran próbára tevő kihívásoknak. A bizonyítási vágy mellett az anyagi biztonság megteremtése miatt is sok nő választja ezt a hivatást. Ők olyan nők, akik egyébként tisztában vannak a nemi szerepükkel, nőiesek, szépek, csak éppen a katonaságnál tudnak kiteljesedni. Nyilvánvaló tény, hogy egyre több nő választ férfias hivatást, és próbálja ki képességeit olyan szakmákban, melyeket régen kizárólag férfiak űztek. Szerencsés, hogy megadatik a nők számára az a lehetőség, hogy kiteljesedjenek olyan területen, ami valóban érdekli őket, közel áll a szívükhöz és a mindennapjaik része. Azok a fiatal lányok, akik a katonai főiskola elvégzését követően kezdik meg a szolgálatukat, jórészt katonacsaládból származnak. Nagyszüleik, édesapjuk révén kerülhettek közelebbi kapcsolatba a katonasággal, így sokszor nem is kérdés, hogy milyen pálya felé orientálódnak. Az elmúlt években a haderőreform, a munkaerő piaci helyzet, valamint az utóbbi egy évben a gazdasági válság hatására egyre több nő jelentkezik katonai oktatási intézményekbe, vállal munkát a Magyar Honvéd-

¹ Kecskés Barbara: Beállnának a férfiak mellé ölni

Forrás: <http://www.origo.hu/itthon/20130314-noi-katonak.html> (Letöltés ideje: 2014. 11. 26.)

² Forrás: http://www.hadkiegzesites.hu/pub/docs/hogyan_lehetek_szerzodeses_katona.pdf (Letöltési ideje: 2014. 12. 04.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2014. VII. évfolyam 4. szám

ség kötelékében. Évről évre emelkedik azon fiatal nők száma, akik hivatásos tisztként, tiszthelyettesként, vagy szerződéses tisztesként képzelik el jövőjüket.³ Az egyetemnek óriási szerepe van a katonanők képzésében. A honvédségnél nincs olyan beosztás, amelyet női katonák ne tölthetnének be. Ma már a nők fegyveres testületekben történő alkalmazása világszerte általános jelenség. Bár a formális egyenlőség sok tekintetben valósággá vált, és lényegesen javultak a munkafeltételek az 1990-es években, a Magyar Honvédségben dolgozó nők többsége ma is tradicionális női munkakörökben („írásztalnál” és nem a férfiakkal megegyező katonai képzettséggel/kiképzettséggel csapatnál) foglalkoztatott. A hivatásos állományú nők többsége tiszthelyettes. A katonák 5%-át kitevő katonanők 1998 óta kapnak azonos beosztásban azonos bért, és 1996-tól tölthetnek be harci beosztásokat is. A férfiakkal azonos katonai képzettségű nők száma az ezredfordulón emelkedett kevéssel 100 fölé.[1] Annak ellenére, hogy a magyar katonanők többsége főként adminisztratív jellegű munkát végez, szép számmal vannak olyanok is, akik külföldi katonai szolgálatra jelentkeznek és ott a férfiakkal együtt a frontvonalon szolgálnak. Ugyanazokat a feladatokat kell ellátniuk, mint a férfiaknak. Senki sem kivételezik velük, csak azért, mert ők nők. A katonanők ma már egyre több területen bizonyíthatnak, a gépesített lövésztől a harcoló alakulatok szakaszparancsnokságáig minden területen. Továbbá számos olyan alakulatnál is találhatóak nők, ahol férfi társaikéhoz hasonló feladatokat látnak el, például vezethetnek harci repülőket és helikoptereket is. A katonai szolgálat átlagon felüli fizikai és pszichikai állóképességet igényel. Az egészségi, pszichikai és fizikai alkalmassági követelmények az életkorhoz és a beosztáshoz igazodnak, a testnevelési követelmények nők és férfiak esetén kis mértékben térnek el egymástól. A katonanők számára többnyire nem jelent problémát az állóképességre vonatkozó követelmények teljesítése. Elhízott katonanőket nem látni a csapatoknál, és a háttérintézményeknél is jóval kisebb a súlyfelesleggel küzdő nők aránya, mint a velük azonos beosztásban szolgálatot teljesítő férfiaké.⁴

A nemek közti különbségek vizsgálata már évtizedek óta foglalkoztatja nemcsak a pszichológus szakembereket, hanem a társadalomtudomány és az orvostudomány különböző területein dolgozó kutatókat is. A nemek közti különbségek feltérképezése sokat segíthet egy munkapszichológusnak, vagy a toborzás és kiválasztás területén dolgozó szakembernek a megfelelő munkaerő kiválasztásában.⁵ A férfiak és a nők társadalmi szerepe, a nemi szerepekkel kapcsolatos társadalmi elvárások jelentős változásokon mentek keresztül. Az

³ Turi Viktória: A pszichés terhelés hatása különleges helyzetekben, különös tekintettel a megküzdési stratégiák nemek szerinti változataira

Forrás: http://uni-nke.hu/downloads/konyvtar/digitgy/phd/2010/turi_viktoria_thu.pdf (Letöltési ideje: 2014. 11. 22.)

⁴ Visegrádi Ildikó: Egyre több nő a katonák között

Forrás: <http://www.hrportal.hu/hr/egyre-tobb-no-a-katonak-kozott-20090508.html> (Letöltési ideje: 2014. 11. 24.)

⁵ Turi Viktória: A pszichés terhelés hatása különleges helyzetekben, különös tekintettel a megküzdési stratégiák nemek szerinti változataira

Forrás: http://uni-nke.hu/downloads/konyvtar/digitgy/phd/2010/turi_viktoria_thu.pdf (Letöltési ideje: 2014. 11. 22.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2014. VII. évfolyam 4. szám

elmúlt száz évben hatalmas változás állt be a férfi-női kapcsolatokban. A technikai fejlődés mellett, napról napra módosulnak a nemek közti viszonyok is. A civil-katonai együttműködés (civil-military cooperation – CIMIC) és a lélektani műveletek (psychological operations – PSYOPS) sikeres megvalósításának követelményei közé tartozik a jó kapcsolatteremtési, kommunikációs készség és a helyi kultúra átfogó ismerete. Ezért az MH CKELMK szakemberei a felkészítések során kiemelt figyelmet fordítanak a tárgyalástechnika elméleti alapjaira és helyzetgyakorlatokon keresztül elsajátított fogásaira éppúgy, mint az adott misszióműveleti terület kulturális jellemzőinek ismeretére.[3] A missziók során, a nőket sokkal hamarabb elfogadják, mint a férfiakat. A nőkből a kedvesség sugárzik, viszont ha egy missziós területen meglátnak katonai egyenruhás férfiakat, akkor a félelem és a rettegés uralkodik el az embereken. A nők felfedezték, hogy érnek annyit, mint a férfiak, ugyanazokat az egyetemeket képesek elvégezni, ugyanazokat a munkaköröket tudják sikeresen betölteni, mint a férfiak, ráadásul egyéb jó tulajdonságaikkal, mint például az empátiával, bizonyos helyzetekben még túl is szárnyalhatják őket. A nőket az sem riasztja el ettől a hivatástól, hogy sajnos több hősi halott katonanő is szolgált a Magyar Honvédségnél, akik külföldi missziók során életüket veszítették. Hősi halott, posztumusz hadnagy Pappné Ábrahám Judit, aki 2010. augusztus 23-án vesztette életét Afganisztánban. Posztumusz hadnaggyá léptették elő Róth Orsolyát is, aki 2011. május 17-én szenvedett halálos közlekedési balesetet, szintén külföldi katonai szolgálat teljesítése során. A munkának abban a világában, ami a honvédséget magába foglalja, ahol döntően a férfihierarchia uralkodik, azoknak a nőknek, akik itt akarnak karriert befutni, valamilyen szinten meg kell tanulniuk férfi módon viselkedni.

A második világháborúban a férfiak intenzív harcot folytattak, a nők a támogató és kiszolgáló feladatokat látták el és szerepük jórészt a hátszázhoz kapcsolódott. A szigorú férfi és női szerepekre vonatkozó társadalmi normák megbélyegezték hétköznapijait a hadseregben, másodrendűnek titulálták őket.[4] A Magyar Honvédségben kisebb mértékben van jelen az előítéletesség, mint a társadalom más területein. Sokszor merül fel érvként az, hogy a nők nem rendelkeznek megfelelő fizikummal, ha harcoló alakulatokhoz jelentkeznek, ilyenkor mindenki az átlagos férfi és nő közötti különbségekből indul ki, de az csak keveseknek jut eszébe, hogy azoknak a nőknek, akik a katonasághoz jelentkeztek a fizikai állapotuk messzemenően meghaladja az átlagosat. A kiképzések során a férfiak és a nők közötti különbségek egyre csökkennek, mivel mindenkire érvényes az előírt feladatok teljesítése. A fizikai teljesítmények vizsgálatánál világosan látszik, hogy nem a nemek közötti különbségek határozzák meg a nők eredményeit, hanem az egyéni sajátosságok, képességek, ugyanis vannak olyan nők, akik férfiakat meghazudtoló módon képesek küzdeni. A nemi különbségekről nagyon sokan másként gondolkodnak, a női hivatásos katonákkal kapcsolatban sokan azt vallják, hogy a női szerepük nem egyeztethető össze a mások meggyilkolására kiképzett férfiak szerepével, valamint messze áll tőlük az agresszivitás. Sok helyen lehet hallani, hogy a nőknek nem a fronton van a helye, hanem a családjá mellett. De a katonaság intézménye ezt a helyzetet is rugalmasan tudja kezelni. Nyilván a legtöbb hivatásos női katona szeretne előbb-utóbb családot, gyereket. Magyarországon a

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2014. VII. évfolyam 4. szám

hivatásos katonanők számára a gyermek egy éves koráig biztosított az egészségügyi szabadság, ezen kívül számos munkaidő-kedvezményrel kapcsolatos jog megilleti őket. Fontos az is, hogy mivel a legtöbb katonanő a hadseregben ismeri meg leendő férjét, nyugodtan elmehetnek szülni, gyermeket nevelni, hiszen férjük hivatása révén biztosított számukra a megélhetés, még akkor is, ha ez akár sok évig tartó külföldi szolgálatot jelent párjuk részéről.⁶ Fontos megemlíteni azokat a nőket is, akiknek a párjuk nem a Magyar Honvédség kötelékében szolgál. Az ilyen családok esetében elmondható, hogy valamilyen szinten a férfiak veszik át azokat a teendőket, szerepeket, amelyekben a nőknek kell, illetve ebben az esetben kellene helyt állniuk. Ez sokszor nem megoldható a több hetes gyakorlatozások miatt, amelyeket távol az otthonuktól töltenek, továbbá ha külföldi katonai szolgálatot vállalnak, akkor sem tudnak megfelelni az anyai szerepüknek. Az én véleményem szerint az olyan férfiak, akik nincsenek tisztában a katonasággal járó szabályokkal és követelményekkel, azok kevésbé tudják tolerálni a párjuk hivatásával járó kötelezettségeket.

Sok nőtől hallhattuk már azt, hogy „Minek nekem férfi, ha egyedül is tudok boldogulni?” Ez azonban a katonaságnál nem állja meg a helyét, ugyanis nagyon fontos a bajtársiaság, az egymásra utaltság. Az ilyen és hasonló kijelentések a feminista mozgalmakat erősítik, a katonaságnál ennek nincs helye. Ennél a hivatásánál nem az a lényeg, hogy valaki nő vagy férfi, hanem az, hogy katonaként tudjon helyt állni.

Kulcsszavak: Haderő, Magyar Honvédség, antropológia, egyenjogúság, előítélet, elfogadás.

Keywords: Army, Hungarian Army, anthropology, emancipation, prejudice, acceptance.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- [1] Szabó Mária: *A nők és a hadsereg*. In. Rubicon 2001/6. Forrás: http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/a_nok_es_a_hadsereg/ (letöltés ideje: 2014. 11. 22.)
- [2] Boldizsár Gábor: *A Magyar PRT humán környezete*. Hadtudományi Szemle 5:(1) pp. 1-9. (2012)
- [3] Sztankai Krisztián: *A civil-katonai együttműködés, a lélektani műveletek és a kulturális antropológia kapcsolata*. Hadtudomány (ONLINE) 22: (10) pp. 1-7. (2012) Forrás: http://mhtt.eu/hadtudomany/2012/2012_elektronikus/2012_e_Sztankai_Krisztian.pdf (letöltés ideje: 2014. 12. 02.)

⁶ Gyarmati Orsolya: *Nők a frontvonalon*. Forrás: <http://csaladhalo.hu/cikk/hatter/nok-frontvonalon> (letöltési ideje: 2014. 11. 26.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2014. VII. évfolyam 4. szám

- [4] Zsolt Melinda: *Kisebbségek a hadseregben II.*: Nők harcoló alakulatoknál – az Egyesült Államokban és Izraelben. Online Biztonságpolitika (2013) Forrás: http://www.biztonsagpolitika.hu/documents/1375084971_Zsolt_Melinda_Kisebbségek_a_hadseregben_II_Nok_harcolo_alakulatoknal_-_biztonsagpolitika.hu.pdf (letöltési ideje: 2014.11.26.)